

Стаття надійшла до редакції 06.06.2018

Перевірено на плагіат 20.11.2018 р.

унікальність – 98.51 %

УДК 81-112.2:811.111'282'374

АНГЛІЙСЬКА МОВА В НІГЕРІЇ: ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ

Битко Наталія Сергіївна, natalibitko@gmail.com

канд. філол. наук

Криворізький факультет Запорізького національного університету

Одним із перспективних напрямків досліджень у парадигмі глобальної англійської сьогодні є вивчення не-рідних варіантів, при цьому нігерійська англійська є найбільш репрезентативним варіантом в африканському контексті. Логічно було б припустити, що нігерійська англійська вивчена досить повно, її місце в системі глобальної англійської визначено, її роль в еволюційних процесах виявлена. Однак аналіз літератури, в даному випадку з питань вивчення нігерійської англійської, показує відсутність цілісної програми досліджень, і, як результат, їхню фрагментарність. Мета цієї роботи полягає в тому, щоб на основі вивчення історії функціонування різних форм англійської мови на території Нігерії і аналізу літератури з особливостей нігерійської англійської виявити наявні лакуни і намітити перспективні напрямки подальших досліджень. Аналіз літератури, що описує особливості нігерійської англійської, дозволяє виділити пре-лінгвістичний, політичний і власне лінгвістичний періоди в її функціонуванні на території Нігерії, які корелюють з періодами її вивчення. У пре-лінгвістичний період (кінець XVIII – кінець XIX ст.) поширення англійської мови в Нігерії і здебільшого англоосновних піджинів згадується в окремих роботах по Західній Африці й у приватному листуванні. Під час політичного періоду (кінець XIX – середина XX ст.) англійська впроваджується в систему освіти, набуває поширення в країні; з'являється місцева література англійською мовою; виникають дебати про характерні риси і статус нігерійської англійської. Упродовж лінгвістичного періоду вивчаються структурні і системні параметри нігерійської англійської. Вона також стає частиною програм з компаративних досліджень світової англійської (The International Corpus of English). Це дослідження демонструє необхідність комплексного вивчення й опису самого варіанту, а також його лексикографічної складової.

Ключові слова: парадигма глобальної англійської мови, не-рідні варіанти англійської мови, піджини, нігерійська англійська, історична лінгвістика, лексикографія.

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Битко Н. С. [Битко Н. С.], natalibitko@gmail.com

Англійська мова в Нігерії: історія вивчення [Английский язык в Нигерии: история изучения]

(Українською / На укр. яз)

АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК В НИГЕРИИ: ИСТОРИЯ ИЗУЧЕНИЯ

*Бытко Наталия Сергеевна, natalibitko@gmail.com**канд. филол. наук**Криворожский факультет Запорожского национального университета*

Одним из перспективных современных направлений исследований в парадигме глобального английского является изучение не-родных вариантов, при этом нигерийский английский представляет собой наиболее репрезентативный вариант в африканском контексте. Логично было бы предположить, что нигерийский английский изучен достаточно полно, его место в системе глобального английского определена, его роль в эволюционных процессах выявлена. Однако анализ литературы, в данном случае по вопросам изучения нигерийского английского, показывает отсутствие целостной программы исследований, и, как результат, их фрагментарность. Цель данной работы состоит в том, чтобы на основе изучения истории функционирования различных форм английского языка на территории Нигерии и анализа литературы по особенностям нигерийского английского выявить имеющиеся лакуны и наметить перспективные направления дальнейших исследований. Анализ литературы, описывающей особенности нигерийского английского, позволяет выделить пре-лингвистический, политический и собственно лингвистический периоды в его функционировании на территории Нигерии и коррелирующие с ними периоды его изучения. В пре-лингвистический период (конец XVIII – конец XIX ст.) распространение английского языка в Нигерии и англоосновных пиджинов упоминается в редких работах по Западной Африке и в частной переписке. Во время политического периода (конец XIX – середина XX ст.) английский внедряется в систему образования, получает распространение в стране; появляется местная литература на английском языке; возникают дебаты о характерных чертах и статусе нигерийского английского. В рамках лингвистического периода изучаются структурные и системные параметры нигерийского английского. Он также является частью программ по компаративным исследованиям мирового английского (The International Corpus of English). Данное исследование демонстрирует необходимость комплексного изучения и описания самого варианта, а также его лексикографической составляющей.

***Ключевые слова:** парадигма глобального английского, не-родные варианты английского языка, пиджины, нигерийский английский, историческая лингвистика, лексикография.*

ENGLISH IN NIGERIA: A HISTORY OF RESEARCH

*Natali Bitko, natalibitko@gmail.com**Ph.D.**Kryvyi Rih faculty affiliated with Zaporizhzhja National University*

One of the advanced areas of the Global English research is that of non-native varieties including Nigerian English (NE) as one of the most representative varieties in Africa. But literature analysis on NE reveals that in spite of the growing interest of linguists

---

Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]

© Bitko N. [Bytko N.], natalibitko@gmail.com

English in Nigeria: a History of Research [Anglijs'ka mova v Nigerii': istorija vyvchennja] (in Ukrainian)

to the study of this variety there is no coherent program of its research and description. In this paper, a history of the NE research is traced in the context of the history of English in Nigeria. The aim of the paper is in eliciting the lacunae in overall representation of this variety and in outlining prospects for its further research. Literature analysis makes it possible to distinguish three periods in the description and research of English in Nigeria: pre-linguistic, political and linguistic; these periods correlate with the stages in the history of English in Nigeria. During pre-linguistic period (the end of the 18th c. – the end of the 19th c.) the presence of English in Nigeria and a rather widespread use of English-based pidgins are mentioned in a few works on Western Africa and in rare samples of private correspondence. During political period (the end of the 19th c. – the middle of the 20th c.) English is implemented into educational system, it is gaining recognition in the country, local literature in English is developing, and linguistic debates on the characteristics and status of NE are taking place. During linguistic period investigations of structural and systemic parameters and characteristics of NE are being performed. NE is also included into the program of English worldwide comparative studies (The International Corpus of English). This study shows that there is a hiatus in the area of lexicography, both practical and theoretical. A systematic and comprehensive investigation of the NE evolution is on the research agenda as well.

Key words: *Global English, non-native varieties, pidgins, Nigerian English, historical linguistics, lexicography.*

Вивчення не-рідних варіантів англійської мови, перш за все статусних / локалізованих варіантів¹, наразі є одним з основних напрямків дослідження глобальної англійської [Bolton 2013; The Handbook of World Englishes 2009; The Routledge Handbook of World Englishes 2010]. Підкреслимо, що предметне вивчення цих варіантів почалося лише з розпадом колоніальної системи, з появою незалежних країн на місці колишніх колоній і зі зміною статусу і ролі колоніальних мов у долі цих країн [див., наприклад, Kachru 1983, p. 17]. Незважаючи на те, що не-рідні варіанти виявилися в центрі уваги лінгвістів порівняно нещодавно², вже в 1964 в США було проведено конференції

¹ Англомовні терміни, що використовуються для номінації цих варіантів: “localized varieties of English”, “non-native varieties of English”, “second-language varieties of English”, “new varieties of English”. У вузькому розумінні, що асоціюється з концепцією концентричних кіл Бр. Качру, ці терміни відносяться до варіантів англійської, яка обслуговує мовні соціуми в країнах Азії і Африки (наприклад, в Індії, Нігерії, Замбії, Сінгапурі).

² Бр. Качру пропонує вважати 1947 рік (рік проголошення незалежності Індії, Пакистану, Шрі Ланки) умовним початком лінгвістичного вивчення та толерантного ставлення до не-національних варіантів англійської мови. До цього відношення до англійської мови в колоніальних країнах було досить нестійким: з одного боку, вона сприймалася як символ влади британців, а з іншого - самі британці ставилися до місцевих варіантів англійської мови досить зневажливо, говорили про відсутність належного соціального статусу мови і, так званого “золотого

з мовних проблем країн, що розвиваються; було засновано Комітет з соціолінгвістики (Committee on Sociolinguistics) з метою координування лінгвістичних досліджень західних вчених у нових незалежних державах [див. докладніше Семенець 1984, р. 24; Spolsky 2011]. До теперішнього часу статусні варіанти англійської мови є невід’ємною частиною не тільки соціолінгвістичних досліджень, а й усіх робіт, присвячених особливостям варіативності англійської мови в світі.

Специфіка статусних варіантів розглядається в колективних монографіях із загальних питань розвитку світової англійської мови та з окремих особливостей інституалізованих варіантів [Legacies of Colonial Englishes. Studies in Transported Dialects 2004; The Handbook of World Englishes 2009]; в збірниках статей наукових конференцій [World Englishes – Problems, Properties and Prospects 2009]; є частиною досліджень, присвячених глобальній англійській “Global Englishes: A Resource Book for Students” [Jenkins 2003], “English Around the World” [Schneider 2009], “English Today: Introducing the Varieties of English around the World” [Leitner 2012], “Introducing Global Englishes” [Galloway 2015].

Існують і окремі дослідження по кожному з варіантів, представлені як у вигляді робіт одного автора, так і колективних монографій: [Language in Kenya 1974], “Singapore and Malaysia. Varieties of English Around the World” [Platt J. 1983], “Nigerian English Usage: An Introduction” [Jowitt 1991], [The English language in Pakistan 1993], “English in Cameroon” [Wolf 2001], [Language in South Africa 2002], “Chinese Englishes: A Sociolinguistic History” [Bolton 2003], “The Post-colonial Identity of Sri Lankan English” [Gunesekara 2005], “Singapore English. Structure, Variation and Usage” [Leimgruber 2013] і т.д. Вивчаються також і варіанти, що мають невелику кількість носіїв і поширені на географічно ізольованих територіях, наприклад, “The English of Tristan da Cunha” [Zettersten 1969], “St Helenian English: Origins, Evolution and Variation” [Schreier 2008] і т. д.

У вітчизняному мовознавстві інтерес до статусних варіантів англійської мови виник в 70-х роках ХХ століття, починаючи з робіт О. Є. Семенца. Його дисертаційні дослідження (“Дивергентные процессы в английском языке

забезпечення”, і це незважаючи на певну роль англійської мови в урядових установах Індії, як зазначав у 30-х роках ХХ століття британський лінгвіст Джон Руперт Ферт [див. Бытко 2014].

Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]

© *Bitko N. [Bytko N.], natalibitko@gmail.com*

English in Nigeria: a History of Research [Anglijs'ka mova v Nigerii': istorija vyvchennja] (in Ukrainian)

Бирмы” [Семенец 1976], “Английский язык в развивающихся странах: проблемы социо-культурного варьирования” [Семенец 1985]) присвячені як приватним питанням функціонування інституціоналізованих варіантів англійської мови, так і загальним питанням структури та варіативності англійської мови в світі.

Продовження вивчення статусних варіантів англійської мови отримало в дисертаційних дослідженнях “Особенности английского языка в Африке” [Андреева 1980], “Корреляция нормы и функции английского языка в Зимбабве” [Бугулов 1987], “Английский язык в политике и идеологии развивающихся стран Африки (английский язык в Эфиопии)” [Кнуров 1989], “Функционирование полиэтнического языка: проблемы лексико-семантической гетерогенности (на материале индийского варианта английского языка)” [Михно 1989].

Певні аспекти інституціоналізованих варіантів англійської мови було розглянуто, наприклад, в роботах “О некоторых проблемах языкового развития в странах зарубежного востока” [Никольский 1975], “Языковая политика и языковое планирование в Африке” [Бахнян 1982], “Мовна ситуація та мовна політика в англомовних країнах Західної Африки” [Круглов 1992].

Питання про роль і місце рідних і не-рідних варіантів в контексті розвитку глобальної англійської, а також про відображення їхніх особливостей в лексикографічній практиці вперше у вітчизняній науці було піднято в дисертаційному дослідженні та подальших роботах В. І. Скибіної (“Национально негомогенный язык и лексикографическая практика” [Скибина 1996], “English Across Cultures: Adapting to New Realities” [Skybina 2008].

Інтерес до статусних варіантів простежується й в останні десятиліття. Так, у 2000 році виходить робота Р. Я. Крицберга “Дивергенция и конвергенция региональных вариантов современного английского языка” [Крицберг 2000], частина якої присвячена опису досліджень не-рідних варіантів англійської мови. У 2001 році публікується монографія З. Г. Прошиної “Английский язык и культура народов Восточной Азии” [Прошина 2001], в 2013 році видається монографія О. Ю. Моїсеєнко “Англійська мова в комунікативному просторі Східної Африки” [Моїсеєнко 2013].

У сучасній парадигмі вивчення статусних варіантів найбільшу увагу отримали індійський варіант (див. огляд літератури з досліджень індійського

варіанту в статті “Історія вивчення індійського варіанта англійської мови: прелінгвістичний, політичний і лінгвістичний аспекти” [Битко 2017]) в азіатському контексті і нігерійський варіант в африканському як такі, що мають найбільшу кількість носіїв [The Other Tongue: English Across Cultures 1992, 356].

Логічно було б припустити, що обидва варіанти вивчені досить повно, їхнє місце в системі глобальної англійської визначено, їхня роль в еволюційних процесах виявлена. Однак аналіз літератури, в даному випадку з питань вивчення нігерійської англійської, показує відсутність цілісної програми досліджень, і, як результат, їхню фрагментарність.

Мета цієї роботи полягає в тому, щоб на основі вивчення історії функціонування різних форм англійської мови на території Нігерії й аналізу літератури з особливостей нігерійської англійської виявити наявні лакуни і намітити перспективні напрямки подальших досліджень.

Аналіз літератури, що описує особливості нігерійської англійської, дозволяє виділити пре-лінгвістичний, політичний і власне лінгвістичний періоди в її функціонуванні на території Нігерії і корелюючи з ними періоди її вивчення.

Пре-лінгвістичний період.

Пре-лінгвістичний період охоплює проміжок часу з кінця XVIII-го до кінця XIX-го століття. Його основна характеристика в аспекті, що нас цікавить, полягає у відсутності власне лінгвістичних робіт, присвячених використанню англійської мови в цьому регіоні. Присутність англійської мови в Нігерії відзначається в одиничних працях, присвячених Західній Африці. Навіть інформацію про особливості перебування британців на території сучасної Нігерії можна знайти в незначній кількості письмових джерел, що, ймовірно, пов’язано з відсутністю постійних поселень. Так, про освоєння західного узбережжя африканського континенту й особливості корінного населення говорилося в вісімнадцяти листах капітанів кораблів, в низці спогадів матросів і в нотатках одного мандрівника [див. Behrendt 2010], а також в автобіографії (написаною англійською мовою) колишнього раба Олауда Еквіано (Olaudah Equiano) “The Very Interesting Narrative of the Lie of Olaudah Equiano, or Gustavus Vassa, the African: Written by Himself”, опублікованій в 1789 році [Equiano 1789].

Однак, активно продовжувала розвиватися работоргівля, а також торгівля золотом і слоновою кісткою, що супроводжувалося формуванням і поширенням

англоосновних піджинів (trade English, coastal English, pidgin English) [див. Ogu 1992, p. 65-67]. Так, наприкінці XVIII століття на піджині вів щоденник Антера Дьюк (Antera Duke) – африканський торговець рабами й голова однієї з сімей народу ефік [McArthur 2003, 278]. І, хоча щоденник³ не містить ніякої інформації про англійську мову, він є свідченням сталого використання “торгової форми” англійської (trade English) [Behrendt 2010, p. 2-9].

З появою місіонерів на узбережжі Західної Африки, з посиленням впливу Великобританії на території сучасної Нігерії (в результаті захоплення / анексії Лагоса в 1861), з заборонаю работоргівлі, а також подальшими діями Королівської Нігерської Компанії і уряду Великобританії щодо встановлення протекторату над всією територією країни, різні форми англійської мови набувають більшого поширення, що знаходить відображення й в зростанні числа писемних пам’яток англійською мовою, присвячених даному регіону.

У XIX столітті з’являються роботи британських етнографів, в яких згадуються й функції англійської мови в Нігерії, й особливості піджин англійської, що отримала до цього моменту широке розповсюдження в Західній Африці. Чудовим прикладом слугуватимуть праці М. Г. Кінгслі “Travels in West Africa” і “West African Studies” [Kingsley 1897; 1899], які всебічно описують культуру й побут корінних жителів західно-африканського узбережжя. В її роботах йдеться також про школи, які створювалися в рамках місіонерських програм, і відзначається відсутність технічних шкіл [Kingsley 1899, p. 561]. Але вже до кінця XIX століття з’являються коледжі та інститути, викладання в яких ведеться англійською мовою, що, як зазначає в своїй статті Ю.А. Кудряшова, з плином часу призводить до повсюдного впровадження західної моделі освіти⁴ [Кудряшова 2012].

Запровадження освіти англійською мовою, а також активна колонізація

---

³ Ця робота є найбільш повним зразком піджину того періоду, що зберігся. У щоденнику описується соціальне і культурне життя африканського суспільства XVIII століття.

⁴ До 1911 року в центральних провінціях Західної Африки працювало 28 урядових і 45 місіонерських шкіл; в західних – 10 урядових і 186 місіонерських навчальних закладів; в східних – 22 урядові та 107 місіонерських шкіл. Крім того, місіонерські організації фінансували відправку африканських дітей для продовження навчання до Англії, тим самим підвищуючи інтерес до європейської освіти. У 1880 р. тільки в Нігерії кількість освічених людей становила 54 % [Sanneh 1983, 135].

території (навіть при тому, що її специфіка полягала в збереженні влади місцевих правителів, лояльних британській короні) призвели до поширення англійської мови в Нігерії і формування виразної політичної функції мови в суспільстві.

Політичний період.

Виділення політичного періоду в описі англійської мови в Нігерії ґрунтується на її використанні в системі освіти, що поступово формувалася, тобто на її освітній функції. У 1882 році у відповідь на розвиток системи вищої освіти і підвищення грамотності в цілому (як наслідок промислового буму) в країні був прийнятий освітній декрет, який свідчив про інтерес уряду до освіти. Почали виділятися гранти на відкриття нових навчальних закладів, поступово сформувалася освічена еліта суспільства, що володіла стандартною формою англійської мови (Standard English), яка, поряд з піджин англійською, стає *lingua franca* в Нігерії [Walters 2007; Ogu 1992, p. 73].

Природним продовженням цього процесу стає поява літератури англійською мовою: як художньої, так і періодики (доступною для всіх, з огляду на складну мовну ситуацію в країні, в якій налічується понад 400 мов). Це, в свою чергу, викликає соціально-політичні суперечки, що стосуються прийняття англійської мови як національної, з одного боку, й пуристичного відкидання можливості існування як нігерійського варіанту, так і африканської літератури англійською мовою, з іншого [див. Круглов 1992, p. 65].

Політик і літератор О. Валі, наприклад, в статті 1963 року “The Dead End of African Literature” заявляє про можливість існування африканської літератури лише на автохтонних мовах⁵ [Wali 1963]. Нігерійський поет, письменник, професор Ч. Ачебе вказує на нерозв’язну кризу щодо вибору мови⁶, що створилася в результаті складання мовної ситуації в країні [Achebe 1975].

Однак, прийняття англійської мови як офіційної в 1960 році після проголошення незалежності країни, якщо не поклато край дискусіям про статус англійської мови в Нігерії, то направило їх в лінгвістичне русло.

Лінгвістичний період.

⁵ “...until these [i.e. African] writers and their western midwives accept the fact that any true African literature must be written in African languages, they would be merely pursuing a dead end, which can only lead to sterility, uncreativity, and frustration.” [Wali 1963].

⁶ “Is it right that a man should abandon his mother tongue for someone else’s? It looks like a dreadful betrayal and produces a guilty feeling. But for me there is no other choice.” [Achebe 1975, 62].

Лінгвістичний період у вивченні англійської мови в Нігерії починається з визнання її соціально-політичної функції в розвитку країни. У 1963 році Л. Броснахан пише про те, що адекватне володіння англійською (мовою економічної і юридичної сфер, освіти і культури) є невід’ємною вимогою для кожного, хто бажає вийти за межі власного місця народження⁷.

В цей же час виникає дискусія, яка триває і дотепер, про статус самого нігерійського варіанту англійської мови та про його лінгвістичні риси⁸ (див., наприклад, Н. Волш “Distinguishing Types and Varieties of English in Nigeria” [Walsh 1967]; А. Саламі “Defining a Standard Nigerian English” [Salami 1968]; А. Банджо “Towards a Definition of Standard Nigerian Spoken English” [Banjo 1971]; Т. Вінсент “Registers in Achebe” [Vincent 1974]; А. Бамгбоце “Standard Nigerian English: Issues of Identification” [Bamgbose 1992]; Т. Аджані “Is there indeed a ‘Nigerian English’” [Ajani 2007]).

Крім статусу нігерійської англійської в сучасній лінгвістиці активно обговорюється питання варіативності цього варіанту та його функцій в країні [див. Brosnahan 1958; Banjo 1971; Ogu 1992; матеріали конференції в збірнику [“Varieties and functions of English in Nigeria” 1979] під редакцією Е. Убахакве (E. Ubahakwe)]. Однією з останніх робіт є стаття Е. Іфесіха “Re-evaluating the Question of Standardization of Nigerian English” [Ifesieh 2016], резюмуюча, що нігерійська англійська знаходиться на стадії стандартизації, що в країні продовжують розвиватися різні варіанти нігерійської англійської залежно від соціального середовища, в якому вони використовуються; підкреслюється також необхідність більш регламентованої мовної політики.

Розуміння консолідуючої ролі (‘linguistic umbrella’ [Ogu 1992, 80]) англійської мови в економічній, політичній, соціальній сферах суспільства приводить до появи робіт, що описують нігерійський варіант англійської мови в парадигмі соціальної лінгвістики. Різні соціальні питання розглядаються як в статтях (М. А. Адекунле “The Standard Nigerian English in Sociolinguistic

⁷ “Language of commerce and law, of politics and the administration of education and of culture at all levels above the local ... adequate knowledge of English is an indispensable requirements for any one to rise above or to live any wider context than the village.” [Brosnahan 1963].

⁸ “The varieties of English spoken by educated Nigerians, no matter what their language, have enough features in common to mark off a general type, which may be called Nigerian English.” [цит. по Ogu 1992, 88].

Perspective” [Adekunle 1974], Ф. Акепе “Socio-cultural constraints and the emergence of Standard Nigerian English” [Akere 1982], так і в окремих монографіях (Ф. Акінделе, В. Адегбіте, “The sociology and politics of English in Nigerian: An introduction” [Akindele 1999], Х. Ігбоанусі, П. Лотара “Languages in Competition: The Struggle for Supremacy among Nigeria's Major Languages, English and Pidgin” [Igboanusu 2005]).

Особлива увага приділяється питанням освіти, що пов'язано з тривалою історією існування в Нігерії шкіл, викладання в яких ведеться англійською мовою. У сучасній літературі також обговорюється виділення різних реєстрів у нігерійській англійській залежно від рівня освіти (див. докладніше Л. Броснахан “English in southern Nigeria” [Brosnahan 1958]; Х. Вайтхолл “Structural Essentials of English” [Whitehall 1956], Г. Анич “Standard Nigerian English and the Educated User” [Aniche 1984]). Увага приділяється питанням, пов'язаним зі збереженням місцевих культур у процесі навчання англійською мовою (Д. Оволабі, С. А. Дада “Language Policy in Nigeria and Nigerian Language Policy: Implications for Effective Communication on Non-Monolingual Nations” [Owolabi 2012]), гендерним питанням в освіті (Г. Белло “Gender difference in school science: implication for science teacher education” [Bello 2002]) та ін. Важливим предметом обговорення, як зазначає Дж. Огу, посилаючись на статтю Г. Паріоли (G. Pariola) “The Sociocultural Dimensions of English Language Pedagogy in Nigeria”, є відсутність відповідних підручників у сфері викладання англійської мови в Нігерії.

Бракує також, як показує аналіз літератури, й узагальнюючих лінгвістичних праць. Окремі граматичні та фонетичні складові нігерійської англійської описуються в статтях (А. Огунсіжі “Utilitarian dimension of language in Nigeria” [Ogunsiji 2001], М. А. Ало “Context and language variation: The EL2 example” [Alo 2004], “Creativity and lexical / discourse innovations in Yoruba-English translation” [Alo 2006], А. Т. Каан, Е. Л. Амаче “Nigerian English: Identifying Semantic Features As Variety Markers” [Kaan 2013], К-О. Аджеволе-Орімогуньє “Lexico-Grammatical Features of Nigerian English” [Ajewole-

⁹ “The tragedy of language education in modern Nigeria is that even though there has been substantial rhetoric about cultural nationalism immediately prior to, and after independence, little detailed attention has been paid to the important roles of English language text books in this process of national cultural generation and alienation.” [цит. по Ogu 1992, 91]

Orimogunje 2013] і в колективних монографіях (під редакцією Б. Кортмана, Е. Шнайдера та ін. у 2004 році виходить “A Handbook of Varieties of English”, що включає в себе декілька статей, присвячених фонетиці, морфології і синтаксису нігерійської англійської (“Nigerian English: morphology and syntax” Р. Местре, М. А. Ало (R. Mesthrie, M. A. Alo), “Nigerian Pidgin English: morphology and syntax” Н. Фаракла (N. Faraclas), “Nigerian English: phonology” У. Гут (U. Gut), “Nigerian Pidgin English: phonology” Б. Еладжбе (B. Elugbe) [A Handbook of Varieties of English 2004].

Лексичні особливості нігерійського варіанту також отримали висвітлення в сучасній літературі, проте, багато робіт являють собою окремі дослідження певних лексичних рис нігерійського варіанту (наприклад, В. Алабі “Semantics of Occupational Lexis in Nigerian English” [Alabi 2000], Т. Отенаїке, О. Осікомая, А. Омотайо “The Emergent lexis of Nigerian English” [Otenaike 2012], К. Адетуї, А. Аденіран “Aspects of Semantics of Standard British English and Nigerian English: A Contrastive Study” [Adetuyi 2017] і т. д.).

При цьому, саме опис лексичних особливостей нігерійської англійської (наприклад, О. Куджоре “English Usage: Some Notable Nigerian Variations” [Kujore 1985], Д. Джовіт “Nigerian English Usage” [Jowitt 1991]) поклав початок проекту під керівництвом Е.-М. Вундер, Х. Вормана, У. Гут (Eva-Maria Wunder, Holger Voormann, Ulrike Gut) зі створення корпусу нігерійського варіанту англійської мови (The ICE Nigeria corpus project) в рамках інтернаціонального компаративного дослідження англійської мови в світі. Частина корпусу нігерійського варіанту англійської мови вже доступна онлайн [The International Corpus of English; Wunder 2010].

Крім цього корпусу, лексичні особливості нігерійської англійської зафіксовані в таких лексикографічних працях: “Nigerian Slangs: Dictionary of Slangs and Unconventional English Used in Nigeria” С. Асомугха [Asomugha 1981]; у словнику “A Dictionary of Nigerian English Usage” Х. Ігбоанусі [Igboanusi 2002], перевиданому в 2010. У 2005 році видається “A Dictionary of Nigerian English” Р. Бленча [Blench 2005], за рік – “Dictionary of Nigerian English Slang” Б. О. А. Олуїкпе та ін. [Oluikpe 2006].

Теоретичних робіт, що передають загальну картину розвитку

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© *Битко Н. С. [Бытко Н. С.], natalibitko@gmail.com*

Англійська мова в Нігерії: історія вивчення [Английский язык в Нигерии: история изучения]

(Українською / На укр. яз)

лексикографії в Нігерії, наскільки нам відомо, наразі немає. Однак окремі лексикографічні питання, пов'язані з варіантами англійської мови в африканських країнах, обговорюються з кінця ХХ століття. У березні 1989 року в Ексетері був проведений симпозиум з африканської лексикографії (Workshop on African Lexicography) [Lexicography in Africa: progress reports from the Dictionary Research Centre workshop at Exeter 1990]. Через шість років була створена The African Association for Lexicography (AFRILEX), метою якої стало висвітлення питань, пов'язаних з лексикографією “для і в” Африці [The African Association for Lexicography].

Висновки. Проведене дослідження показало, що опис англійської мови в Нігерії розпочато у ХІХ столітті. За цей час англійська проходить прелінгвістичний, політичний і власне лінгвістичний періоди функціонування і, відповідно, вивчення: від згадок про мову в окремих не-лінгвістичних працях до включення нігерійського варіанту англійської мови в компаративні дослідження світової англійської.

Однак розгляд нігерійського варіанту в моделі глобальної англійської не завжди відображає власне місце цього варіанту в сформованій парадигмі, його зв'язок з рідними варіантами. Такий стан вивчення варіанту *vis* відсутність теоретичних узагальнюючих робіт на ділянці розвитку нігерійської англійської, проявляється й у лексикографічному компоненті досліджень. На сьогодні не існує словника нігерійського варіанту англійської мови на історичних принципах, створення якого дозволило б виявити особливості розвитку й існування нігерійського варіанту. Таким чином, відчувається необхідність комплексного вивчення не тільки самого варіанту, але й його лексикографічної складової.

Література:

1. Андреева, Э. П. «Особенности английского языка в Африке.» Автореф. дис. канд. филол. наук, Москва, 1980.
2. Бахнян, К. В. «Языковая политика и языковое планирование в Африке.» *Языковая политика и языковое планирование в развивающихся странах* (1982): 25-46.
3. Битко, Н. С. «Історія вивчення індійського варіанта англійської мови: прелінгвістичний, політичний і лінгвістичний аспекти.» *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова* 9 (16) (2017): 20-31.
4. Бугулов, И. Н. «Корреляция нормы и функции английского языка в Зимбабве.» Автореф. дис. канд. филол. наук, Киев, 1987.
5. Бытко, Н. С. «Зарождение англоязычной лексикографии в Индии.» *Записки з романо-германської філології* 1 (32) (2014): 15-24.

6. Кнуров, Ю. А. «Английский язык в политике и идеологии развивающихся стран Африки (английский язык в Эфиопии)» Автореф. дис. канд. филол. наук, Киев, 1989.
7. Крицберг, Р. Я. *Дивергенция и конвергенция региональных вариантов современного английского языка* (Киев: Киевский государственный лингвистический университет, 2000), 282.
8. Круглов, О. В. «Мовна ситуація та мовна політика в анломовних країнах Західної Африки.» *Актуальні проблеми соціолінгвістики* (1992): 63-71.
9. Кудряшова, Ю. А. *Образовательная политика британских миссионеров в Западной Африке во второй половине XIX – начале XX в.* 9 (73) (2012): 56-59.
10. Михно, В. Г. «Функционирование полиэтнического языка: проблемы лексико-семантической гетерогенности (на материале индийского варианта английского языка).» Автореф. дис. канд. филол. наук, Киев, 1989.
11. Моїсеєнко, О. Ю. *Англійська мова в комунікативному просторі Східної Африки* (Луганськ: Вид-во “ЛНУ ім. Т.Шевченка”, 2013), 512.
12. Никольский, Л. Б. «О некоторых проблемах языкового развития в странах зарубежного востока.» *Социолингвистические проблемы развивающихся стран* (1975): 99-110.
13. Прошина, З. Г. «Английский язык и культура народов Восточной Азии.» Монография (Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 2001), 478.
14. Семенец, О. Е. «Дивергентные процессы в английском языке Бирмы.» (Дис. к. филол. наук, Киев, 1976), 216.
15. Семенец, О. Е. *Соціальні процеси і мовна дійсність: Англійська мова в країнах Азії і Африки* (Київ : Вища школа, 1984), 191.
16. Семенец, О. Е. «Английский язык в развивающихся странах: проблемы социокультурного варьирования.» (Дис. д-ра филол. наук, Киев, 1985), 454.
17. Скибина, В. И. *Национально негомогенный язык и лексикографическая практика* (Запорожье: РИП “Видавец”, 1996), 176.
18. *A Handbook of Varieties of English. A Multimedia Reference Tool. Volume 1: Phonology. Volume 2: Morphology and Syntax*, ed. by B. Kortmann, E. W. Schneider, K. Burridge, R. Mesthrie, C. Upton (NY, Berlin: Mouton de Gruyter, 2004).
19. Achebe, Ch. *Morning Yet on Creation Day* (London: Heinemann, 1975), 108.
20. Adekunle, M. A. *The Standard Nigerian English in Sociolinguistic Perspective* 6 (1) (1974): 24-37.
21. Adetuyi, Ch. A., Adeniran, A. A. «Aspects of Semantics of Standard British English and Nigerian English: A Contrastive Study.» *SCIEDU Press, English Linguistics Research* 6 (3) (2017): 5-14.
22. Ajani, T. T. «Is there indeed a ‘Nigerian English’.» *Journal of Humanities & Social Sciences* 1 (1) (2007), доступ <http://www.scientificjournals.org/journals2007/articles/1084.htm>
23. Ajewole-Orimogunje, Ch-O. «Lexico-Grammatical Features of Nigerian English.» *International Journal of English Language Education* 1 (1) (2013): 261-271, доступ <http://www.macrothink.org/journal/index.php/ijele/article/viewFile/3316/2789>
24. Akere, F. «Socio-cultural constraints and the emergence of Standard Nigerian English.» *New Englishes*, ed. by J. B. Pride (Rowley, Penn.: Newbury House, 1982): 85-99.
25. Akindele, F., Adegbite, W. *The sociology and politics of English in Nigerian: An introduction* (Ile-Ife: Obafemi Awolowo University Press, 1999), 177.
26. Alabi, V. A. «Semantics of Occupational Lexis in Nigerian English.» *World Englishes* 19 (1) (2000): 107-112.
27. Alo, M. A. «Context and language variation: The EL2 example.» *Language and discourse in society*, ed. by L. Oyeleye (Ibadan: Hope publication, 2004): 73–82.

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Битко Н. С. [Бытко Н. С.], natalibitko@gmail.com

Англійська мова в Нігерії: історія вивчення [Английский язык в Нигерии: история изучения]

(Українською / На укр. яз)

28. Alo, M. A. «Creativity and lexical/discourse innovations in Yoruba–English translation.» *Ibadan Journal of English studies* 3 (2006): 17-36.
29. Aniche, G. C. «Standard Nigerian English and the Educated User.» *Language for the Third World Universities* (New Delhi: Bahri Pub., 1984): 71-82.
30. Asomugha, C. N. C. *Nigerian Slangs: Dictionary of Slangs and Unconventional English Used in Nigeria* (Onitsha: Abic Publishers, 1981), 82.
31. Bamgbose, A. «Standard Nigerian English: Issues of Identification.» *The Other Tongue: English Across Cultures* (Urbana: University of Illinois Press, 1992): 148-161.
32. Banjo, A. «Towards a Definition of Standard Nigerian Spoken English.» *Actes du Congrès de Société Linguistique de l'Afrique Occidentale*, University of Abidjan (1971): 165-175.
33. Behrendt, S. D., Latham, A. J. H., Northrup D. *The Diary of Antera Duke, an Eighteenth-Century African Slave Trader* (New York: OUP, 2010), 300.
34. Bello, G. «Gender difference in school science: Implication for science teacher education.» *Journal of Curriculum and Instruction* 6 (1&2) (2002): 55-63.
35. Blench, R. *A Dictionary of Nigerian English. Draft circulated for comment* (Cambridge, 2005), 29, доступ <http://www.rogerblench.info/Language/English/Nigerian%20English%20Dictionary.pdf>
36. Bolton, K. *Chinese Englishes: A Sociolinguistic History* (Cambridge: CUP, 2003), 342.
37. Bolton, K. «World Englishes, Globalization, and Language Worlds.» *Of butterflies and birds, of dialects and genres. Essays in honour of Philip Shaw* (Stockholm: US-AB, 2013): 227-251.
38. Brosnahan, L. F. «English in southern Nigeria.» *English Studies* 39 (1958): 97-110.
39. Brosnahan, L. F. «Some Historical Causes of Language Imposition.» *Language in Africa* (Cambridge: CUP, 1963): 7-24.
40. Equiano, O. *The Very Interesting Narrative of the Life of Olaudah Equiano, or Gustavus Vassa, the African: Written by Himself* [Электронний ресурс] / O. Equiano. – London: Middlesex Hospital, 1789. – 279 p. Режим доступу: <http://www.gutenberg.org/files/15399/15399-h/15399-h.htm>
41. Galloway, N., Rose, H. *Introducing Global Englishes* (Abington: Routledge, 2015), 296.
42. Gunesekara, M. *The Post-colonial Identity of Sri Lankan English* (Colombo: University of Kalaniya Press, 2005), 300.
43. Ifesieh, E. C. «Re-evaluating the Question of Standardization of Nigerian English.» *Sino-US English Teaching* 13 (2) (2016): 123-131, доступ <http://www.davidpublisher.org/Public/uploads/Contribute/56cec1554b051.pdf>
44. Igboanusi, H. *Languages in Competition: The Struggle for Supremacy among Nigeria's Major Languages, English and Pidgin* (Frankfurt: Lang, 2005), 182.
45. Igboanusi, H. *A dictionary of Nigerian English usage* (Ibadan: Enicrownfit, 2002), 320.
46. Jenkins, J. *Global Englishes: A Resource Book for Students* (London: Routledge, 2003), 296.
47. Jowitt, D. *Nigerian English Usage: An Introduction* (Lagos: Longman, 1991), 277.
48. Kaan, A. T., Amase, E. L. «Nigerian English: Identifying Semantic Features As Variety Markers.» *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)* 16 (5) (2013), доступ https://www.academia.edu/5321810/Nigerian_English_Identifying_Semantic_Features_As_Variety_Markers
49. Kachru, B. B. *The Indianization of English: the English language in India* (Delhi: Oxford University Press, 1983), 280.
50. Kingsley, M. H. *Travels in West Africa (Congo Français, Corisco and Cameroons)*, доступ <http://www.gutenberg.org/files/5891/5891-h/5891-h.htm>
51. Kingsley, M. H. *West African Studies* (London: Macmillan and Co., 1899), 639, доступ <http://www.gutenberg.org/files/38870/38870-h/38870-h.htm>
52. Kujore, O. *English Usage: Some Notable Nigerian Variations* (Ibadan: Evans, 1985), 118.
53. *Language in Kenya*, ed. by W. H. Whiteley (Nairobi: OUP, 1974), 589.

54. *Language in South Africa*, ed. by R. Mesthrie (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), 485.
55. *Legacies of Colonial English. Studies in Transported Dialects*, ed. by R. Hickey (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), 717.
56. Leimgruber, J. *Singapore English. Structure, Variation and Usage* (Cambridge: Cambridge University Press, 2013), 150.
57. Leitner, G. *English Today: Introducing the Varieties of English around the World* (Stuttgart: Reclam GmbH Verlag, 2012), 280.
58. *Lexicography in Africa: progress reports from the Dictionary Research Centre workshop at Exeter, 24-25 March 1989*, ed. by R. R. K. Hartmann (Exeter: University of Exeter Press, 1990), 102.
59. McArthur, T. *The Oxford Guide to World English* (Oxford: Oxford University Press, 2003), 501.
60. Ogu, J. N. *A Historical Survey of English and the Nigerian Situation* (Lagos: Kraft Books Limited, 1992), 101.
61. Ogunsi, A. «Utilitarian dimension of language in Nigeria.» *Language attitude and language conflict in West African*, ed. by H. Igboanusi (Ibadan: Enicrownfit Publishers, 2001): 152-164.
62. Oluikpe, B. O. A., Anasadu, B. *Dictionary of Nigerian English Slang* (Nigeria: Rex Charles and Patrick Limited, 2006), 348.
63. Otena, T. A., Osikomaiya, O. M., Omotayo, A. O. «The Emergent lexis of Nigerian English.» *Journal of the Nigeria English Studies Association (JNESA)* 15 (1) (2012): 111-119.
64. Owolabi, D., Dada, S. A. «Language Policy in Nigeria and Nigerian Language Policy: Implications for Effective Communication on Non-Monolingual Nations.» *Sino-US English Teaching* 9 (11) (2012): 1676-1685.
65. Platt, J., Weber, H., Ho, M. L. *Singapore and Malaysia. Varieties of English Around the World* (Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1983), 138.
66. Salami, A. «Defining a Standard Nigerian English.» *Journal of Nigeria English Studies* 2 (2) (1968): 99-106.
67. Sanneh, L. *West African Christianity* (London: C. Hurst & Co, 1983): 135.
68. Schneider, E. W. *English Around the World. An Introduction* (Cambridge: CUP, 2012), 280.
69. Schreier, D. *St Helenian English: Origins, Evolution and Variation* (Amsterdam: John Benjamins, 2008), 312.
70. Skybina, V. «English Across Cultures: Adapting to new realities.» *Ilha Do Desterro. A Journal of English Language, Literature in English and Culture Studies* 50 (2006): 127-54.
71. Spolsky, B. «Ferguson and Fishman: Sociolinguistics and the Sociology of Language.» *The SAGE Handbook of Sociolinguistics*, ed. by R. Wodak, B. Johnstone & P. Kerswill (London: SAGE Publications, 2011), доступ https://uk.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/35389_5434_Wodak_Chap_01.pdf
72. *The African Association for Lexicography*, доступ <http://afrilex.africanlanguages.com/storyafrilex.htm?timestamp=1520341200000>
73. *The English language in Pakistan*, ed. by R. J. Baumgardner (Karachi: Oxford University Press, 1993), 321.
74. *The Handbook of World Englishes*, ed. by B. B. Kachru, Y. Kachru, C. L. Nelson (Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2009), 811.
75. *The International Corpus of English*, доступ <http://ice-corpora.net/ice/>
76. *Other Tongue: English Across Cultures*, ed. by B. B. Kachru (Urbana: University of Illinois Press, 1992), 384.
77. *The Routledge Handbook of World Englishes*, ed. by Andy Kirkpatrick (Oxon: Routledge, 2010), 704.

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Битко Н. С. [Бытко Н. С.], natalibitko@gmail.com

Англійська мова в Нігерії: історія вивчення [Английский язык в Нигерии: история изучения]

(Українською / На укр. яз)

78. *Varieties and functions of English in Nigeria: Selections from the Proceedings of the Ninth Annual Conference of the Nigerian Studies Association*, ed. by E. Ubahakwe (Ibadan: African UP, 1979), 298.
79. Vincent T. «Registers in Achebe.» *Journal of Nigerian English Studies Association* 4 (1974): 95-106.
80. Wali, O. *The Dead End of African Literature?*, № 10 (Transition, 1963): 13-16.
81. Walsh, N. «Distinguishing Types and Varieties of English in Nigeria.» *Journal of the Nigerian English Studies Association* 2 (2) (1967): 47-55.
82. Walters, A. R. *The English Language and Nigerian Prose Fiction* (2007), доступ <http://homes.chass.utoronto.ca/~cpercycourses/eng6365-walters.htm>
83. Whitehall, H. *Structural Essentials of English* (New York: Harcourt Brace, 1956), 154.
84. Wolf, H.-G. *English in Cameroon* (Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 2001), 359.
85. *World Englishes – Problems, Properties and Prospects*, ed. by T. Hoffmann, L. Siebers (Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2009), 436.
86. Wunder, E., Voormann, H., Gut, U. «The ICE Nigeria corpus project: Creating an open, rich and accurate corpus.» *ICAME Journal* 34 (2010), 78-88, доступ http://clu.uni.no/icame/ij34/ICE_Age2_6.pdf
87. Zettersten, A. *The English of Tristan da Cunha* (Lund: Berlingska Boktryckeriet 1969), 179.

References:

1. Andreeva, Je. P. «Osobnosti anglijskogo jazyka v Afrike.» Avtoref. dis. kand. filol. nauk, Moskva, 1980 (In Russ.).
2. Bahnjan, K. V. «Jazykovaja politika i jazykove planirovanie v Afrike.» *Jazykovaja politika i jazykove planirovanie v razvivajushhijah stranah* (1982): 25-46 (In Russ.).
3. Bytko, N. C. «Istorija vyvchennja indijs'kogo varianta anglijs'koi' movy: prelingvistichnyj, politychnyj i lingvistichnyj aspekty.» *Naukovyj chasopys NPU im. M. P. Dragomanova* 9 (16) (2017): 20-31 (In Urk.).
4. Bugulov, I. N. «Korreljacija normy i funkcii anglijskogo jazyka v Zimbabve.» Avtoref. dis. kand. filol. nauk, Kiev, 1987 (In Russ.).
5. Bytko, N. S. «Zarozhdenie anglojazyčnoj leksikografii v Indii.» *Zapiski z romano-germans'koj filologii* 1 (32) (2014): 15-24 (In Russ.).
6. Knurov, Ju. A. «Anglijskij jazyk v politike i ideologii razvivajushhijah stran Afriki (anglijskij jazyk v Jefiopii)» Avtoref. dis. kand. filol. nauk, Kiev, 1989 (In Russ.).
7. Kricberg, R. Ja. *Divergencija i konvergencija regional'nyh variantov sovremennogo anglijskogo jazyka* (Kiev: Kievskij gosudarstvennyj lingvisticheskij universitet, 2000), 282 (In Russ.).
8. Kruglov, O. V. «Movna situacija ta movna polityka v anlomovnyh kraj'nah Zahidnoi' Afryky.» *Aktual'ni problemy sociolingvistyky* (1992): 63-71 (In Urk.).
9. Kudrjashova, Ju. A. *Obrazovatel'naja politika britanskih missionerov v Zapadnoj Afrike vo vtoroj polovine XIX – nachale XX v.* 9 (73) (2012): 56-59 (In Russ.).
10. Mihno, V. G. «Funkcionirovanie polijetnicheskogo jazyka: problemy leksiko-semantickej geterogenosti (na materiale indijskogo varianta anglijskogo jazyka)» Avtoref. dis. kand. filol. nauk, Kiev, 1989 (In Russ.).
11. Moisejenko, O. Ju. *Anglijs'ka mova v komunikativnomu prostori Shidnoi' Afryky* (Lugans'k: Vyd-vo "LNU im. T. Shevchenka", 2013), 512 (In Urk.).
12. Nikol'skij, L. B. «O nekotoryh problemah jazykovogo razvitija v stranah zarubezhnogo vostoka.» *Sociolingvisticheskie problemy razvivajushhijah stran* (1975): 99-110 (In Russ.).
13. Proshina, Z. G. «Anglijskij jazyk i kul'tura narodov Vostochnoi' Azii.» Monografija (Vladivostok: Izd-vo Dal'nevost. un-ta, 2001), 478 (In Russ.).

14. Semenec, O. E. «Divergentnye processy v anglijskom jazyke Birmy.» (Dis. k. filol. nauk, Kiev, 1976), 216 (In Russ.).
15. Semenec, O. E. *Social'ni procesy i movna dijsnist': Anglijs'ka mova v kraï'nah Azii' i Afryky* (Kyï'v : Vyshha shkola, 1984), 191 (In Ukr.).
16. Semenec, O. E. «Anglijskij jazyk v razvivajushhihsja stranah: problemy socio-kul'turnogo var'irovanija.» (Dis. d-ra filol. nauk, Kiev, 1985), 454 (In Russ.).
17. Skibina, V. I. *Nacional'no negomogennyj jazyk i leksikograficheskaia praktika* (Zaporozh'e: RIP "Vidavec", 1996), 176 (In Russ.).
18. *A Handbook of Varieties of English. A Multimedia Reference Tool. Volume 1: Phonology. Volume 2: Morphology and Syntax*, ed. by B. Kortmann, E. W. Schneider, K. Burridge, R. Mesthrie, C. Upton (NY, Berlin: Mouton de Gruyter, 2004).
19. Achebe, Ch. *Morning Yet on Creation Day* (London: Heinemann, 1975), 108.
20. Adekunle, M. A. *The Standard Nigerian English in Sociolinguistic Perspective* 6 (1) (1974): 24-37.
21. Adetuyi, Ch. A., Adeniran, A. A. «Aspects of Semantics of Standard British English and Nigerian English: A Contrastive Study.» SCIEDU Press, *English Linguistics Research* 6 (3) (2017): 5-14.
22. Ajani, T. T. «Is there indeed a 'Nigerian English'.» *Journal of Humanities & Social Sciences* 1 (1) (2007), доступ <http://www.scientificjournals.org/journals2007/articles/1084.htm>
23. Ajewole-Orimogunje, Ch-O. «Lexico-Grammatical Features of Nigerian English.» *International Journal of English Language Education* 1 (1) (2013): 261-271, доступ <http://www.macrothink.org/journal/index.php/ije/article/viewFile/3316/2789>
24. Akere, F. «Socio-cultural constraints and the emergence of Standard Nigerian English.» *New Englishes*, ed. by J. B. Pride (Rowley, Penn.: Newbury House, 1982): 85-99.
25. Akindele, F., Adegbite, W. *The sociology and politics of English in Nigerian: An introduction* (Ile-Ife: Obafemi Awolowo University Press, 1999), 177.
26. Alabi, V. A. «Semantics of Occupational Lexis in Nigerian English.» *World Englishes* 19 (1) (2000): 107-112.
27. Alo, M. A. «Context and language variation: The EL2 example.» *Language and discourse in society*, ed. by L. Oyeleye (Ibadan: Hope publication, 2004): 73–82.
28. Alo, M. A. «Creativity and lexical/discourse innovations in Yoruba–English translation.» *Ibadan Journal of English studies* 3 (2006): 17-36.
29. Aniche, G. C. «Standard Nigerian English and the Educated User.» *Language for the Third World Universities* (New Delhi: Bahri Pub., 1984): 71-82.
30. Asomugha, C. N. C. *Nigerian Slangs: Dictionary of Slangs and Unconventional English Used in Nigeria* (Onitsha: Abic Publishers, 1981), 82.
31. Bamgbose, A. «Standard Nigerian English: Issues of Identification.» *The Other Tongue: English Across Cultures* (Urbana: University of Illinois Press, 1992): 148-161.
32. Banjo, A. «Towards a Definition of Standard Nigerian Spoken English.» *Actes du Congrès de Société Linguistique de l'Afrique Occidentale*, University of Abidjan (1971): 165-175.
33. Behrendt, S. D., Latham, A. J. H., Northrup D. *The Diary of Antera Duke, an Eighteenth-Century African Slave Trader* (New York: OUP, 2010), 300.
34. Bello, G. «Gender difference in school science: Implication for science teacher education.» *Journal of Curriculum and Instruction* 6 (1&2) (2002): 55-63.
35. Blench, R. *A Dictionary of Nigerian English. Draft circulated for comment* (Cambridge, 2005), 29, доступ <http://www.rogerblench.info/Language/English/Nigerian%20English%20Dictionary.pdf>
36. Bolton, K. *Chinese Englishes: A Sociolinguistic History* (Cambridge: CUP, 2003), 342.

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Битко Н. С. [Бытко Н. С.], natalibitko@gmail.com

Англійська мова в Нігерії: історія вивчення [Английский язык в Нигерии: история изучения]

(Українською / На укр. яз)

37. Bolton, K. «World Englishes, Globalization, and Language Worlds.» *Of butterflies and birds, of dialects and genres. Essays in honour of Philip Shaw* (Stockholm: US-AB, 2013): 227-251.
38. Brosnahan, L. F. «English in southern Nigeria.» *English Studies* 39 (1958): 97-110.
39. Brosnahan, L. F. «Some Historical Causes of Language Imposition.» *Language in Africa* (Cambridge: CUP, 1963): 7-24.
40. Equiano, O. *The Very Interesting Narrative of the Life of Olaudah Equiano, or Gustavus Vassa, the African: Written by Himself* [Электронний ресурс] / О. Equiano. – London: Middlesex Hospital, 1789. – 279 p. Режим доступу: <http://www.gutenberg.org/files/15399/15399-h/15399-h.htm>
41. Galloway, N., Rose, H. *Introducing Global Englishes* (Abington: Routledge, 2015), 296.
42. Gunsekara, M. *The Post-colonial Identity of Sri Lankan English* (Colombo: University of Kalaniya Press, 2005), 300.
43. Ifesieh, E. C. «Re-evaluating the Question of Standardization of Nigerian English.» *Sino-US English Teaching* 13 (2) (2016): 123-131, доступ <http://www.davidpublisher.org/Public/uploads/Contribute/56cec1554b051.pdf>
44. Igboanusi, H. *Languages in Competition: The Struggle for Supremacy among Nigeria's Major Languages, English and Pidgin* (Frankfurt: Lang, 2005), 182.
45. Igboanusi, H. *A dictionary of Nigerian English usage* (Ibadan: Enicrownfit, 2002), 320.
46. Jenkins, J. *Global Englishes: A Resource Book for Students* (London: Routledge, 2003), 296.
47. Jowitt, D. *Nigerian English Usage: An Introduction* (Lagos: Longman, 1991), 277.
48. Kaan, A. T., Amase, E. L. «Nigerian English: Identifying Semantic Features As Variety Markers.» *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)* 16 (5) (2013), доступ https://www.academia.edu/5321810/Nigerian_English_Identifying_Semantic_Features_As_Variety_Markers
49. Kachru, B. B. *The Indianization of English: the English language in India* (Delhi: Oxford University Press, 1983), 280.
50. Kingsley, M. H. *Travels in West Africa (Congo Français, Corisco and Cameroons)*, доступ <http://www.gutenberg.org/files/5891/5891-h/5891-h.htm>
51. Kingsley, M. H. *West African Studies* (London: Macmillan and Co., 1899), 639, доступ <http://www.gutenberg.org/files/38870/38870-h/38870-h.htm>
52. Kujore, O. *English Usage: Some Notable Nigerian Variations* (Ibadan: Evans, 1985), 118.
53. *Language in Kenya*, ed. by W. H. Whiteley (Nairobi: OUP, 1974), 589.
54. *Language in South Africa*, ed. by R. Mesthrie (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), 485.
55. *Legacies of Colonial English. Studies in Transported Dialects*, ed. by R. Hickey (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), 717.
56. Leimgruber, J. *Singapore English. Structure, Variation and Usage* (Cambridge: Cambridge University Press, 2013), 150.
57. Leitner, G. *English Today: Introducing the Varieties of English around the World* (Stuttgart: Reclam GmbH Velagm, 2012), 280.
58. *Lexicography in Africa: progress reports from the Dictionary Research Centre workshop at Exeter, 24-25 March 1989*, ed. by R. R. K. Hartmann (Exeter: University of Exeter Press, 1990), 102.
59. McArthur, T. *The Oxford Guide to World English* (Oxford: Oxford University Press, 2003), 501.
60. Ogu, J. N. *A Historical Survey of English and the Nigerian Situation* (Lagos: Kraft Books Limited, 1992), 101.
61. Ogunsiji, A. «Utilitarian dimension of language in Nigeria.» *Language attitude and language conflict in West African*, ed. by H. Igboanusi (Ibadan: Enicrownfit Publishers, 2001): 152-164.
62. Oluikpe, B. O. A., Anasadu, B. *Dictionary of Nigerian English Slang* (Nigeria: Rex Charles and Patrick Limited, 2006), 348.

63. Otenaika, T. A., Osikomaiya, O. M., Omotayo, A. O. «The Emergent lexis of Nigerian English.» *Journal of the Nigeria English Studies Association (JNESAS)* 15 (1) (2012): 111-119.
64. Owolabi, D., Dada, S. A. «Language Policy in Nigeria and Nigerian Language Policy: Implications for Effective Communication on Non-Monolingual Nations.» *Sino-US English Teaching* 9 (11) (2012): 1676-1685.
65. Platt, J., Weber, H., Ho, M. L. *Singapore and Malaysia. Varieties of English Around the World* (Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1983), 138.
66. Salami, A. «Defining a Standard Nigerian English.» *Journal of Nigeria English Studies* 2 (2) (1968): 99-106.
67. Sanneh, L. *West African Christianity* (London: C. Hurst & Co, 1983): 135.
68. Schneider, E. W. *English Around the World. An Introduction* (Cambridge: CUP, 2012), 280.
69. Schreier, D. *St Helenian English: Origins, Evolution and Variation* (Amsterdam: John Benjamins, 2008), 312.
70. Skybina, V. «English Across Cultures: Adapting to new realities.» *Ilha Do Desterro. A Journal of English Language, Literature in English and Culture Studies* 50 (2006): 127-54.
71. Spolsky, B. «Ferguson and Fishman: Sociolinguistics and the Sociology of Language.» *The SAGE Handbook of Sociolinguistics*, ed. by R. Wodak, B. Johnstone & P. Kerswill (London: SAGE Publications, 2011), доступ https://uk.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/35389_5434_Wodak_Chap_01.pdf
72. *The African Association for Lexicography*, доступ <http://afrilex.africanlanguages.com/storyafrilex.htm?timestamp=1520341200000>
73. *The English language in Pakistan*, ed. by R. J. Baumgardner (Karachi: Oxford University Press, 1993), 321.
74. *The Handbook of World Englishes*, ed. by B. B. Kachru, Y. Kachru, C. L. Nelson (Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2009), 811.
75. *The International Corpus of English*, доступ <http://ice-corpora.net/ice/>
76. *Other Tongue: English Across Cultures*, ed. by B. B. Kachru (Urbana: University of Illinois Press, 1992), 384.
77. *The Routledge Handbook of World Englishes*, ed. by Andy Kirkpatrick (Oxon: Routledge, 2010), 704.
78. *Varieties and functions of English in Nigeria: Selections from the Proceedings of the Ninth Annual Conference of the Nigerian Studies Association*, ed. by E. Ubahakwe (Ibadan: African UP, 1979), 298.
79. Vincent T. «Registers in Achebe.» *Journal of Nigerian English Studies Association* 4 (1974): 95-106.
80. Wali, O. *The Dead End of African Literature?*, № 10 (Transition, 1963): 13-16.
81. Walsh, N. «Distinguishing Types and Varieties of English in Nigeria.» *Journal of the Nigerian English Studies Association* 2 (2) (1967): 47-55.
82. Walters, A. R. *The English Language and Nigerian Prose Fiction* (2007), доступ <http://homes.chass.utoronto.ca/~cpercycourses/eng6365-walters.htm>
83. Whitehall, H. *Structural Essentials of English* (New York: Harcourt Brace, 1956), 154.
84. Wolf, H.-G. *English in Cameroon* (Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 2001), 359.
85. *World Englishes – Problems, Properties and Prospects*, ed. by T. Hoffmann, L. Siebers (Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2009), 436.
86. Wunder, E., Voormann, H., Gut, U. «The ICE Nigeria corpus project: Creating an open, rich and accurate corpus.» *ICAME Journal* 34 (2010), 78-88, доступ http://clu.uni.no/icame/ij34/ICE_Age2_6.pdf
87. Zettersten, A. *The English of Tristan da Cunha* (Lund: Berlingska Boktryckeriet 1969), 179.

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Битко Н. С. [Бытко Н. С.], natalibitko@gmail.com

Англійська мова в Нігерії: історія вивчення [Английский язык в Нигерии: история изучения]

(Українською / На укр. яз)